

АСТА URBIS – НОВИНЕ СТАРОГ РИМА**

Сажетак

Уређен сисџем информисања јавности о политичким и друштвеним темама постојао је још у старом Риму. Захваљујући Гају Јулију Цезару, 59. године пре нове ере, основане су новине, писани медиј масовне комуникације какав данас познајемо. Свесћан важности информисања, а пре свега о политичким питањима, једна од првих Цезарових наредби, након што је постао конзул, била је да се састављају и јавно објављују вести о раду сената и догађајима из јавног живота. У основи, предмет рада је новинско информисање и функционисање аста urbis. У складу са њим, у раду се разматрају питања организовања и објављивања новина, њихове садржине, као и на који начин су вести доирале до шире читалачке јавности од оне која је била у Риму. Јер, иако су настале у самом граду и имале обележја локалних новина, аста urbis је читана широм царства.

Кључне речи: стари Рим, новине, аста urbis, Гај Јулије Цезар.

* Аутор је асистент на Правном факултету Универзитета у Крагујевцу. Електронска адреса аутора: msovrljic@jura.kg.ac.rs. ORCID: 0000-0003-1824-4428.

** Рад је резултат научноистраживачког рада аутора у оквиру Програма истраживања Универзитета у Крагујевцу – Правног факултета за 2025. годину, који се финансира из средстава Министарства науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије.

1. УВОД

У античком свету, као и данас, постојала је потреба да се информације преносе и шире. Сходно томе, свака цивилизација је настојала да пронађе новији, бржи и ефикаснији начин. Међутим, највише иновативности су показали Римљани. Они су рано, 59. године пре нове ере, осмислили новине.

Ове римске новине се у изворима појављују под различитим називима: *acta diurna*, *diurna urbis acta*, *diurna populi Romani* (Tacitus III, 3; XIII, 31; XVI, 22), *populi diurna acta* (Suetonius Divus Iulius, 20), *urbis acta* (Suetonius Claudius, 41), *actis populi Romani* (Plinius VIII, 61, 145), *rerum urbanorum acta* (Cicero XII, 23, 2). Међутим, у периоду принципата, назив је устаљен и званично су назване *acta urbis* (Gessel 1970, 94; Mastino 1978, 19; Вилемс 1898, 535).

У сваком случају, сви називи говоре о њиховом карактеру. *Acta urbis*, *acta urbana*, *rerum urbanarum acta* упућују на чињеницу да је онај, који је читао новине, био далеко од Рима. *Acta publica* је истицао званични карактер, односно да се радило о публикацији коју је издавала држава, а придев *diurna* се односио на дневну или, у ширем смислу, на редовну публикацију о актуелним догађајима (Mastino 1978, 19; Wright 2016, 149).

Према томе, *acta urbis* су биле званичне новине са локалним друштвеним вестима. Истицане су на неком јавном месту, углавном форуму, тако да је сваки грађанин могао да их чита и препишује, а преписане вести су потом, захваљујући најпре приватним куририма (*tabularii*), а касније поштанској служби (*cursus publicus*), стизале до свих делова царства превазилазећи тако локални карактер информација и практично постајући доступне свима.

2. ОСНИВАЊЕ

Податке о оснивању *acta urbis* даје Светоније. Према њему, новине је основао Гај Јулије Цезар. Након што је 59. године пре нове ере постао конзул, издао је наредбу се састављају и објављују вести о раду сената и догађајима у граду:

„*Inito honore primus omnium instituit, ut tam senatus quam populi diurna acta conferent et publicarentu.*“¹

Разлози који су подстакли Цезара да покрене издавање званичних новина, у којима би се објављивале поменуте информације, а пре свега оне које се односе на сенат, били су политичке природе. Његов конзулски положај је био популистички, па је желео да бирачи знају који сенатори су против одређених одлука. Другим речима, желео је да јавност обавештава о развоју политичке ситуације, о начину на који се расправљало у сенату и одлукама које је сенат донео, а све у циљу главне намере - да умањи ауторитет сенатора у очима народа и да све доведе у своје руке (Baldwin 1979, 191; Gessel 1970, 92; Vannucci 1859, 129).

Наиме, одлуке сената су објављиване, али само у свом коначном облику, тј. шта је сенат одлучио по одређеном питању. У почетку, чуване су у храму богиње Церере под надзором плебејских едила (*aediles plebis*)², а касније у *Tabularaium*-у³, званичном државном архиву (Gessel 1970, 89).

Дакле, одлуке сената, као и одлуке других државних органа, су записиване, објављиване и након тога архивиране. Међутим, пракса бележења и објављивања сенатских одлука је за време Цезара попримила другачије облике. Пре свега, проширен је опсег садржаја који се објављује. Више није објављивана искључиво коначна одлука, него и кратак приказ тока заседања, резултати гласања и сл. Истовремено, проширен је и круг прималаца ових информација. *Acta urbis* су објављиване редовно и истицане су на форуму,

¹ Suetonius Divius Iulius, 20. Питер Вајт (Peter White) негира да имамо убедљиве одговоре на многа питања у вези са *acta urbis* и закључује да је готово сигурно да Цезар није основао публикацију за ширење вести о сенату и догађајима у граду (White 1997, 73-84). За оправдану критику и аргументе против Вајтове претпоставке видети: Wright 2016, 148 и фн. 13.

² Livius 3, 55.

³ Претпоставља се да је зграду изградио Квинт Лутације Катул (*Q. Lutatius Catulus*) 78. године пре нове ере на југоисточној падини Капитола. Не помиње се у литератури, али се постојање заснива на натпису CIL VI 1314. Зграда је коришћена за чување државних записа, па и сенатских одлука, а вероватно је великим делом припадала ераријуму (*aerarium*) у суседном храму бога Сатурна, у којем је чувана архива која је произилазила из надлежности цензора (Platner 1929, 506).

чиме је омогућено да одлуке сената и друга питања од општег интереса буду доступни пажњи шире римске јавности.

Међутим, иако је првобитна намера установљења *acta* била усмерена на проширење јавности званичних одлука, из бележења Дион Касија се може закључити да је њихов садржај временом обухватио и друге вести. Тако је Цезар, користећи новине за личну промоцију, наредио да се у *acta* напише да је Марко Антоније желео да му пренесе краљевску власт по налогу народа, али да он то није прихватио.

Наиме, приликом фестивала Луперкалија, описује Дион, када је ушао на форум и седео на ростри у својој позлаћеној столици, украшеној краљевском одећом и блистав у круни прекривеној златом, Антоније га је са својим саборцима свештеницима поздравио као краља и, везујући му дијадему на главу, рекао: „Народ ти ово нуди преко мене.“ Цезар је одговорио: „Јупитер је једини краљ Римљана“ и послао је дијадему Јупитеру на Капитол, наредиши да се његов поступак објави у новинама (Dio Cassius 44, 11).

Дакле, *acta* је већ тада била нека врста службеног билтена, али са обележјима данашњих дневних новина, чему у прилог говори и чињеница да је Август наредио да се одлуке сената више не објављују (Suetonius Augustus, 36). У ствари, може се рећи да је управо током периода принципата дошло до развоја новина у облику који је сличан данашњем (Mastino 1978, 25).

Августова одлука је, као и у случају Цезарове намере да уведе *acta*, имала политичку конотацију. Изостављањем политичких вести из *acta urbis*, са изузетком званичних царских вести, сва пажња је била усмерена на императора као најважније политичке фигуре (Gessel 1970, 96). Ипак, и поред тенденције да се смањи улога сената, пред крај првог века нове ере, сенаторима је поново било дозвољено да објављују одломке својих говора, али само оне које се нису односили на политичке дискусије, већ на похвале којима су ласкали цару (Gessel 1970, 97).

У сваком случају, иако у садржинском смислу мењане, *acta urbis* су се задржале током дугог временског периода. Тачно време престанка њиховог објављивања није познато, али поједини извори указују на постојање дуге и континуиране традиције.

Acta urbis се помињу у одломку из *Historia Augusta* (збирка биографија римских царева), као један од извора коришћених за писање биографије цара Проба. Цар Проб, који је рођен у Сирмијуму, владао је од 276. до 282. године нове ере (*Historia Augusta*, Probus II, 1; III, 1).

Међутим, поједини аутори, а прихватајући недоумице везаних за време у којем су поједини животописи из „Историје“ могли бити написани, те да је можда одломак о цару Пробу неаутентичан, полазе од тога да се последњи помен *acta urbis* сигурно може идентификовати у одломку о Александру Северу и да су Римљани, сходно томе, објављивали и дистрибуирали новине пре, током и после прва два века нове ере (Mastino 1978, 26; Wright 2016, 145).

Одломак о којем је реч описује седницу сената од марта 222. године на којој је Александар Север представљен као нови цар, непосредно после свргавања и убиства Елагабала, а аутор биографије се позива на *acta urbis* у којима је објављен исцрпан извештај са те седнице (*Historia Augusta*, Alexandrus Severus VI, 2).

Међутим, постоји претпоставка да је *acta urbis* опстала знатно дуже. Тако Бери Болдвин (*Barry Baldwin*) (1979) истиче да *Historia Augusta*, ако се узме без преиспитивања, доказује да је *acta* постојала за време Проба и да је била доступна биографима који су писали под Диоклецијаном и Константином. У том смислу, како даље претпоставља, није тешко замислити да је њихов традиционални облик могао бити укинут од стране Диоклецијана или једног од раних хришћанских царева, али и да је *acta* могла служити као користан начин објављивања виталне политике, посебно прогона хришћана под Диоклецијаном и, супротно, под Константином. Укратко, не чини му се логичним да би *acta* престала да постоји убрзо после 330. године, те да је могла опстати најкасније до краја четвртог или почетком петог века (202–203).

Важна чињеница која подупире Болдвинову претпоставку о знатно дужој традицији објављивања новина јесте конституција цара Валентинијана из 364. године у којој се помињу *diurnarii*, преписивачи или они који се баве извештавањем, и други службеници сличних дужности, *subscribendarii*, *tabularii*, *logographi*, *censuales*.⁴

⁴ Codex Theodosianus 8, 4. 8.

Конституција је укључена у *Codex Theodosianus*. Кодекс је издат 438. године и примењиван је у Источном делу царства до 529. године, када је донет Јустинијанов кодекс, а у Западном делу царства све до 554. године, када је Јустинијан освојио Италију (Станковић и Владетић 2020, 95).

3. САДРЖИНА И СТИЛ

Као и данас, у новинама је објављиван различит садржај. То најбоље дочарава Тацит који истиче да достојанство римског народа захтева да у анале уђу само значајнији догађаји, а да се мање важне ствари уносе у градске новине (Tacitus XIII, 31). Иако ниједан фрагмент новина није сачуван (Vannucci 1859, 129; Wright 2016, 149), разноликост садржаја потврђују дела античких аутора, који су новине користили као архивску грађу и вредан извор информација.

Осим информација у вези са поступцима сената, у новинама су се могли наћи подаци о судским поступцима, извршавању пресуда, о императоровом животу, дешавањима на двору, али и о обрачунавању са политичким противницима. Тако је Нерон наредио да се у *acta* објави све што Трасеа Пета, сенатор и поборник старих републиканских врлина није испунио како би се указало на његово непоштовање, док су сви други сенатори ласкали и аплаудирали окупним Нероновим лудостима. Оно што Трасеа није учинио, био је, како бисмо данас рекли, догађај дана (Tacitus XIII, 49; XVI, 21-22; Dio Cassius 63, 26; Vannucci 1859, 132).

Новине су коришћене и за личну промоцију. Већ смо поминули Цезара који је наредио да се у новине унесе да је одбио титулу краља. А у истом циљу је новине користио и Комод. Он је редовно учествовао у спектаклима и наређивао је да се та чињеница забележи у *acta urbis* (Historia Augusta, Commodus XI, 11).

У новинама су објављивани и детаљи из царске породице. Говорећи о Германиковој смрти, Тацит је забележио да није нашао, ни код историчара, ни у дневним новинама, помен о томе да ли је Германикова мајка Антонија имала било какву улогу у погребној свечаности, док су, осим Агрипине, Друса и Клаудија, и остали

рођаци поменути поименице (Tacitus III, 3). С друге стране, Светоније потврђује да је у новинама нашао податак о месту рођења Калигуле. Наиме, како је његово место рођења било неизвесно, а бавећи се и сам тим питањем, наводи да је Гнеј Лентул Гетулик писао да је рођен у Тибуру, Плиније Старији да је рођен у селу званом Амбитарвијум, а да је он лично у новинама нашао да је рођен у Антијуму (Suetonius Caligula 8, 1).

Простор у новинским ступцима су заузимале и вести о занимљивим и необичним догађајима, људским недаћама, сахранама, разводима, венчањима.

На пример, Плиније преноси да је у *acta* нашао да се на сахрани Феликса, возача црвених двоколица, један од његових присталица бацио на ломачу и да су супротстављене присталице покушале да спрече уношење овог догађаја у *acta* тврдећи да се човек онесвестио због многих мириса, као и занимљив догађај из 28. године приликом извршења смртне казне Тиција Сабина, када га је његов пас пратио од затвора све до Тибра, где је његово тело бачено, покушавајући да га одржи на површини воде (Plinius VII, 53, 186; VIII, 61, 145).

Сенека, жалећи због чињенице да је општа популација свакодневно виђала списак развода у новинама, да је на то била навикнута, а можда и подстакнута, пише: „Ни једне новине се нису објавиле без вести о разводу, а жене уче да раде оно о чему толико чују“ (Seneca III, XVI). Јувенал, с друге стране, говори о венчањима. Тако у својим *Сатирама* описује скромну церемонију између два мушкарца која је одржана на јавном месту, а како би се о догађају писало у новинама (Juvenalis II, 136).

Међутим, без обзира на различити садржај, сигурно је да су новине контролисане и да нису објављиване пре него што су добиле одобрење владара (Vannucci 1859, 131; Gessel 1970, 99). То је јасно већ на основу чињенице да је Август забранио да се објављују акти сената, а контрола је настављена и у каснијем периоду.

Тако Тиберије није дозволио да се у *acta* унесе име архитекте, који је исправио један од највећих тремова у Риму, који је почео да се нагиње, а контролу онога што ће бити објављено потврђује и то што је наређивао да се објављује оно што су други тајно говорили

против њега, додајући чак и клеветничке опаске које је сам измишљао, да би све то касније искористио као изговор за освету (Dio Cassius 57, 23, 2; 57, 25, 5–6).

Цар Домицијан је забранио да се у новинама пише о његовим окрутним поступцима и убиствима како би сакрио број свој жртава и спречио да остане било какво сећање (Dio Cassius 67, 11, 3), а континуирана контрола информација достигла је врхунац за време владавине Комода (Gessel 1970, 100; Vannucci 1859, 132). Окрутан и опчињен славом, у свом диктаторском маниру је наредио да се у *acta* објављује његово учешће у гладијаторским борбама и да се наведе све што је урадио, а што је било подло, ружно или окрутно (Dio Cassius 15, 4).

Чињеница да није сачуван ниједан фрагмент новина, осим немогућности да се утврде прецизни уређивачки критеријуми, онемогућава и да се поуздано закључи какав је био стил писања. Међутим, и о томе се, као и о садржини, понешто може индиректно закључити.

Добар пример је један Петронијев део из *Сатирикона*, у којем секретар чита Трималхиону новости са његовог имања у Кумима. Петроније пише да његов секретар гласно, као да чита „Службени гласник Рима“, изговара следеће:

„Дана, 26, јула, на имању у Кумима, који је у поседу Трималхиона, рођено је 30 дечака; 40 девојчица; овршено и с гувна пренесено у амбаре 500. 000 мерица жита; за вучу је обучено 500 волова.

Истог датума роб Митрад је разапет на крст зато што је опсовао племениту личност нашег Гаја Трималхиона.

Истог датума: депоновано у трезор као неинвестирани вишак: 10 000 000 сестерција.

Истог датума: избио пожар у Помејанским вртovima. Почео у кући надзорника Насте“ (Petronius, 53).

Аутори се слажу да одломак може указивати на то какве су биле римске дневне новине и да, осим што пружа увид у могући садржај (Wright 2016, 153; Baldwin 1979, 199), показује да је стил био једноставан и сажет, са чињеницама и без покушаја украшавања (Gessel 1970, 100; Vannucci 1859, 131).

Осим тога, вредно сведочанство о стилу пружа и Квинтилијан. Објашњавајући у свом уџбенику реторике (*Institutionis oratoriae*) употребу фразе, истиче да је фраза „рањена срца“ (*saucius pectus*) кроз новине добила званично признање јавности (Quintilianus IX, 3, 17), а у вези са тим је свакако и само писмо којим су писане. Светоније потврђује да су новине писане писмом са три нова слова које је увео Клаудије (Suetonius Claudius, 41).

4. ОБЈАВЉИВАЊЕ И ДИСТРИБУЦИЈА

Acta urbis је објављивана свакодневно (Gessel 1970, 92). О уређивању и објављивању се старао прокуратор (*procurator Augusti ab actis urbis*), уз помоћ других лица, *adiutores* и *optiones* (Виле 1898, 355).

Новине су биле изложене на форуму, претпоставља се један или више дана, а током тог периода су сви могли да их читају и преписују (Mastino 1978, 26). Преписивање су обично вршила лица звана *operarii* и то су чинили за новац (Cicero VIII, 1). Након што би биле изложене одређено време, депоноване су у некој од архива или у јавне библиотеке (Vannucci 1859, 134; Smith 1859, 9).

Acta urbis су биле локални информативни медији и никада нису садржавале никакве вести и догађаје из других делова царства, осим када су се страни догађаји расправљали у сенату (Gassel 1970, 94). Оно што најближе може да се сматра потврдом да су садржале само римске вести, јесте када је Валерије Максим, у првом веку нове ере, расправљао о цензури Фабриција Лускина. Он тугује, јер догађаји, који су обрађени у римској новинској публикацији, делују толико озбиљно и страшно да личе на дневне новине неког другог града (Valerius Maximus 2, 9, 4; Wright 2016, 155).

Међутим, без обзира на ту чињеницу, садржај новина је био читан и ван граница Рима. Да су информације из њих биле дистрибуиране широм царства недвосмислено потврђује Тацит који, говорећи о Нероновом разрачунавању са Трасеом, истиче да су о овом догађају читали и војници у провинцијама (Tacitus XVI, 22), а вредно сведочанство о распрострањености римских вести пружа и Цицеронова преписка са Целијем Руфом.

Док је Цицерон био управник Киликије добио је писмо Целија Руфа у којем стоји следеће: „Када сте одлазили, обећао сам да ћу марљиво писати и да ћу вам причати све вести из града, потрудио сам се да пронађем човека који би извештавао о сваком детаљу, заиста, тако педантно да се бојим да ћете његове напоре у овој области сматрати можда чак и брбљивошћу. Знам колико је пријатно за оне који су у иностранству да буду обавештени, чак и о најтривијалнијим догађајима који се дешавају код куће. У пошљици коју сам вам послао наћићете све: одлуке које је донео сенат, едикте, трачеве, гласине“ (Cicero VIII, 1).

У другом писму, из 43. године пре нове ере, Целије напомиње да пише кратко и сажето, јер зна да се новине редовно достављају и да му је непријатно да пише опширно без нових информација (Cicero XI, 25).

Што се тиче физичког достављања преписа новина, у почетку се то чинило путем приватних курира (*tabelarii*), а када је Август формирао државну поштанску службу (*cursus publicus*), преписи су се слали преко ње, при чему су услуге службе биле доступне искључиво званичним властима и неколицини привилегованих лица (Gessel 1970, 94). Наиме, услуге које је пружала поштанска служба могла су користити лица која су за то имала писмено овлашћење (*diploma* или *evectio*). Овлашћење је издавао само цар, а касније и од њега овлашћени чиновници, и оно је морало бити запечаћено (Владетић 2024, 212).

Слање преписа *acta* је било периодично. Претпоставља се да би особље из канцеларије *acta urbis* или, што је вероватније, приватна лица, преписивала архивирани текст, групишући информације за месец или групу месеци и делећи *acta* на поглавља и странице. Односно, то нису били појединачни листови (*transversa charta scripta*), већ стварни мали томови (Mastino 1978, 26).

Преношење овако обимније поште је било могуће због начина на који је *cursus publicus* функционисао.

У почетку, служба је подразумевала измену коња и јахача (курира) стационираних на тачно одређеним дистанцама односно, штафетни систем предаје писма или депеше из руке у руку курира, све до крајњег одредишта. Међутим, овакав систем имао је ману.

Због сталне измене курира, онај који предаје депешу или писмо, није имао никакава сазнања о поруци коју носи, односно није могао усмено да пружи никакве додатне информације примаоцу на пример, о околностима под којим је порука настала (Владетић 2024, 211). Зато је Август то променио и створио систем којим су се смањили трошкови транспорта и отворене нове могућности за коришћене ове службе. Наиме, уместо замене младих курира (*iuvenes*) и коња, увео је замену теретних кола са коњима на тачно одређеним дистанцама (*vehiculatio*) (Владетић 2024, 212).

У сваком случају, неспорно је да је поштанска служба одиграла значајну улогу у ширењу новинског садржаја. Ипак, будући да су њене услуге биле доступне искључиво привилегованим појединцима, традиционални облици преношења преписаних вести су остали у употреби. Штавише, бројни показатељи (пародије, аналогиче и изрази настали под утицајем новина, тематска разноврсност коју су обухватале) сведоче о томе да је новински садржај био познат и широко распрострањен међу различитим друштвеним слојевима, а не само унутар елите (Wright 2016, 159).

5. ЗАКЉУЧАК

У данашње време масовних медија, помисао да су Римљани познавали неку врсту дневних новина може деловати фасцинантно. Међутим, постојање *acta urbis* оповргава сваку сумњу да је, у време о којем говоримо, могло бити начина за таквим информисањем.

Acta urbis је била публикација дневних догађаја у Риму и настала је превходно из политичких разлога. Њен утемељивач, Гај Јулије Цазар, имао је намеру да се објављују вести о раду сената и одлукама које је донео, а све у циљу умањења ауторитета сенатора у очима народа и концентрације моћи у сопственим рукама. У том смислу, новине је користио и за личну промоцију, а њихов домаћај, и могућност утицаја на јавно мњење, користили су и каснији владари, чему у прилог говори чињеница да се пракса информисања путем новина одржала током дугог периода.

Ипак, поред политичких вести, које су биле од највећег значаја, новински садржај су испуњавале и информације друге природе. Тако се у новинама могло прочитати о неком необичном догађају, сахранама, венчањима, разводима, некој новој друштвеној појави или људској недаћи.

Новине су излагане на форму. То је омогућавало сваком грађанину да их чита и преписује, а преписи су најчешће били припремани за слање до удаљених делова царства. Примери из Цицеронове преписке јасно показују колико је постојала потреба за редовним информисањем о догађајима у Риму, као и колико су вести из престонице биле значајне за оне који су се налазили у провинцијама. Сходно томе, свако је, у складу са својим могућностима, могао да организује да му се вести шаљу личном преписком, а нешто касније, ако је имао такву привилегију, могао је да користи и услуге курирске службе. У том контексту, *acta urbis* је омогућавала да *политичке, административне и друштвене вести дођу до широке јавности*.

Међу њим, сем информисања, постојање новина је имало и одређени практични значај. Тако, три слова које је увео цар Клаудије су путем новина лако постала општеприхваћена, баш као што су фразе из свакодневног живота ушле у језик новина. Осим тога, acta urbis су биле и важан књижевни извор. Многа сазнања о римским дневним новинама, које данас имамо, заснована на делима античких аутора који су их цитирали.

Узевши у обзир све наведено, може се закључити да су још у античком периоду постављени темељи онога што данас препознајемо као новинско информисање, те да *acta urbis* није представљала само средство обавештавања, већ и важан показатељ развијене свести Римљана о значају јавне речи.

ЛИТЕРАТУРА

Вилемс, Пјер. 1898. *Римско јавно љраво*. Београд: Државна штампарија Краљевине Србије.

Владетић, Срђан. 2024. Владетић. „Настанак римске поштанске службе“. У Драган Вујисић (ур.), *Изаови и оћворена љићања услужној љрава* (стр. 207–214). Крагујевац: Институт за правне и друштвене науке.

Станковић, Емилија и Владетић, Срђан. 2020. *Римско љраво*. Крагујевац: Правни факултет, Институт за правне и друштвене науке.

Baldwin, Barry. 1979. “The acta diurna”. *Chiron*, Issue 9, pp. 189–204.

Vannucci, Atto. 1859 “I giornali presso gli antichi Romani”. *Archivi Storico Italiano*, nuova serie, vol. 9, No 1(17), Giornale storico degli archivi Toscani: Anno III. Dispensa prima, pp. 128–134.

White, Peter. 1997. “Julius Caesar and the Publication of Acta in Late Republican Rome”, *Chiron* 27, pp. 73–84.

Wright, Brian J. 2016. “Ancient Rome’s daily news wiht some likely implications for early christian studies”. *Tyndale Bulletin*, 67.1, pp. 145–160.

Gessel, H. L. Van. 1970. “Acta urbis – Ancient Rome’s Local Paper”. *Gazette*, Vol. 16, Issue 2, pp. 73–87.

Mastino, Attilio. 1978. *Il “giornalismo” nell’antica Roma gli Acta Urbis*. Urbino: Editrice Montefeltro.

Platner Ball, Samuel. 1929. *A topographical dictionary of ancient Rome*. London: Oxford University Press.

Smith, William. 1859. *Dictionary of Greek and Roman Antiquites*. Boston: Little, Brown and company.

АНТИЧКИ ИЗВОРИ

Valerius Maximus, 2021. *Factorum et Dictorum Memorabilium libri IX*, Valerius Maximus’ Memorable Deeds and Sayings (translated from Latin by Andrew Smith).

Dio Casius *Historiae Romanae*. 2008. Dio’s Roman History in nine vol-

umes. MOMXXV. London: William Heinemann, New York: G.P. Putnam's Sons (translated by Earnest Cary).

Iuvenalis *Satirae*. 1807. The Satires of Juvenal. London: Rayne and Mackinly (translated by Farncis Hodgson).

Quintiliani. 1985. *Institutionis Oratoriae libri XII* (Kvintilijan. 1985. *Образовање говорника*). Sarajevo: SOUR „Veselin Masleša“ (preveo Petar Pejčinović).

Peronii Arbitri. 1976. *Satyricon*. (Петроније Арбитер. 1976. *Саѹирикон*). Београд: Српска књижевна задруга (превела Радмила Шалабалић).

Plinus Secundus. 1855. *Naturalis historia* (*Pliny's Natural History in seven wolumes*). MDCCCLV).

London: Henry G. Bohn, York Street, Convvent Garden (translated by John Bostock and H. T. Riley).

Seneca. 1912. *De Beneficis* (Seneca On Benefits). London: G. Bell and Sons LTD (translated by Aubrey Sewart).

Suetonius. 1909. *De vita Caesarum* (Suetonius. 1909. *The Lives of the Twelve Ceasaras*). London: Georg Bell and Sons (translated by Alexander Thomson).

Taciti Publi Cornelii. 1970. *Annales* (Корнелије Тацит. 1970. *Анали*). Београд: Српска књижевна задруга (превела Љиљана Црепајац).

Cicero. 1908. *Epistulae ad Familiares* (*Ciceron*. 1908. The Letters of his friends in four volumes). London: George Bell & Sons (translated by Evelyn Shirley).

***. 1952. *Codex Theodosianus* (The Theodosian code and novels: and the Sirmondian constitutions, A translation with commentary, glossary, and bibliography by Clyde Pharr). Princeton: Princeton University Press.

***. 1921. *Historia Augusta*. Cambridge/Massachusetts/London: Harvard University Press (translated by: David Magie).

Milica SOVRLIĆ

ACTA URBIS – ANCIENT ROME NEWSPAPERS

Resume

An organized system of informing the public about political and social topics existed even in ancient Rome. Thanks to Gaius Julius Caesar, in 59 BC, newspapers were founded, a written medium of mass communication as we know them today. Recognizing the importance of information, particularly on political matters, one of Caesar's first actions, after becoming consul, was to compile and publicly publish news about the work of the Senate and public events. Basically, the subject of this paper is information through newspapers and the functioning of the *acta urbis*. Accordingly, the paper discusses the issues of organizing and publishing newspapers, their content, as well as how the news reached a wider reading public than the one in Rome. Although they were written in the city itself and had the characteristics of local newspapers, the *acta urbis* were read throughout the empire.

Key words: ancient Rome, newspapers, *Acta Urbis*, Gaius Julius Caesar.

Достављено: 24.12.2025. године

Прихваћено: 10.3.2026. године